

Veřejné zdravotnictví

15 hodin

1 seminář - OBSAH

ZDRAVÍ

NEMOC

EPIDEMIOLOGIE

ZDRAVOTNÍ STAV

2 seminář - OBSAH

PÉČE O ZDRAVÍ V PROMĚNÁCH ČASU
PÉČE O ZDRAVOTNICTVÍ JAKO SYSTÉM
(SOUSTAVA)

3 seminář - OBSAH

**OBYVATELSTVO A JEHO CHARAKTERISTIKY
ZDRAVOTNICKÁ STATISTIKA**

4 seminář - OBSAH

SZO

ZDRAVÍ 21 (zdraví jako program a jeho rozbor)

**POLITICKÉ DOKUMENTY týkající se zdravotní
politiky státu i EU**

5 seminář - OBSAH

ZÁKLADNÍ ZDRAVOTNÍ PÉČE

**POSILOVÁNÍ, PODPORA A ROZVOJ ZDRAVÍ
ZDRAVOTNÍ PROBLÉMY A JEJICH ZVLÁDÁNÍ**

PREVENTIVNÍ PROGRAMY

PORADENSKÁ PODPORA

**ZÁSADY VÝCHOVY JEDNOTLIVÝCH
VĚKOVÝCH SKUPIN**

motto

„Když chybí zdraví,
moudrost je bezradná,
síla je neschopná boje,
bohatství je bezcenné
a důvtip bezmocný“

Herakleit z Efezu

530-470 př.n.l.

ZDRAVÍ

Zdraví není všechno, ale všechno ostatní bez zdraví nestojí za nic.

Halfdan Mahler 1988

Generální ředitel Světové zdravotnické organizace

Když chybí zdraví, moudrost je bezradná, síla je neschopná boje, bohatství je bezcenné a důvtip bezmocný.

Herakleitos z Efezu (530-470 př.n.l.)

ZDRAVÍ

- Obecný nástin problematikou
- Definice

Obecný nástin problematiky

- Co je zdraví?
- K čemu je důležité?
- Proč je pro život nezbytné?

Definice zdraví

- **Klasická definice:**
- Zdraví je stav úplné tělesné, duševní a sociální pohody a nejen nepřítomnost nemoci nebo vady. (SZO)
- Neurčitost definice → složitý pojem → není možno jednoduše definovat

Definice zdraví

Operativní definice

- Tělesná a psychosociální integrita navozující stav optimální pohody
- Nenarušenost životních funkcí a společenských rolí
- Adaptabilita

Definice zdraví

- Dále (velmi zjednodušeně):
 - zdraví je nebýt nemocný
 - zdraví je nepřítomnost choroby

Definice zdraví

- **Zákon o zdraví lidu č. 20 z roku 1966 definuje zdraví podobně (novelizován zákonem č. 372/2011 Sb. o zdravotních službách):**

„Zdraví je stav úplné tělesné, duševní a sociální pohody, nejen nepřítomnost choroby; je výsledkem vztahů mezi lidským organismem a sociálně - ekonomickými, fyzikálními, chemickými a biologickými faktory životního prostředí, pracovního prostředí a způsobu života“.

Základní komponenty zdraví

- **Duševní zdraví** (někdy se uvádí i termín „psychologické zdraví“) zahrnuje i emocionální zdraví, vztahuje se k intelektuálním schopnostem a k subjektivnímu hodnocení vlastního zdravotního stavu.
- **Tělesné zdraví** se obvykle dává do souvislosti s nepřítomností nemoci nebo vady. Znamená udržení fyziologických funkcí orgánů, biologickou integritu jedince jako celku.
- **Sociální zdraví** se týká schopnosti navazovat sociální kontakty, rozvíjet uspokojivé mezilidské vztahy a zvládat sociální role.

Pohled na zdraví

- Není jen biologickou charakteristikou
- Významná humánní hodnota (individuální, sociální)
- Provázeno společenskými, právními, politickými, ekonomickými, kulturními, atd. aspekty

Modely zdraví

- Biomedicínský model
- Ekologicko - sociální model
- Holistický model
- Behaviorální model
- Model hraní rolí
- Adaptační model
- Eudaimonistický model

Biomedicínský model

- Hrají roli symptomy nemoci, diagnostická kritéria a dostupnost vyšetření
- Stav nepřítomnosti nemoci je zdraví
- Přináší vhodné řešení právě jen biomedicínských problémů

Ekologicko sociální model

- Zdraví je podmíněno přírodním a sociálním prostředím
- Charakteristiky modelu:
 - zaměření na celou osobnost plnicí občanské a sociální role
 - zájem o sociální charakteristiky zdraví
 - snaha porozumět kulturním, sociálním a individuálním hodnotám ve vztahu ke zdraví
 - vztah mezi subjektivní stránkou zdraví a roli osobních pocitů a emocí
 - pochopení jednání ve vztahu ke každodennímu životu
 - zdraví je důsledkem aktivity jedince nikoli jen vztahu mezi pacientem a lékařem

Celostní model

- Zdraví není jen protipólem nemoci
- Je jinou kategorií než nemoc
- Zdraví je spíše hodnotou obecně humánní a sociální než jednostranně medicínskou
- obtížnost → vede k vytváření dílčích modelů

Behaviorální model

- Respektuje význam chování pro zdraví lidí
- Zjištěné poznatky vedou ke zlepšení zdraví, tak i kvality života

Model hraní rolí

- schopnost individua plnit své společenské úlohy
- tj, vykonávat práci
- podle tohoto modelu, jsou zdraví ti, kteří mohou plnit své úlohy

Adaptační model

- založený na adaptaci
- zdraví = tvořivý proces
- jedinci se aktivně a soustavně adaptují na své prostředí
- choroba = selhání adaptace

Eudaimonistický model

- stav uplatnění osobního potenciálu

Obecné závěry o zdraví

- patří k životu
- je nejen studováno, ochraňováno, navraceno, ale i prožíváno
- Jednou z charakteristik života
- Je fenoménem humánním i sociálním
- Je obtížně definovatelné

Jaké je zdraví lidí?

Zdraví je mnohem horší, než by mohlo být,

- kdybychom dokázali lépe pomoci lidem zvolit si vlastní zdravý životní styl a pečovat o své zdraví,
- kdybychom lépe využili ty vzácné zdroje, které máme pro zdraví lidí k dispozici.

Proč je zdraví lidí takové?

DETERMINANTY ZDRAVÍ

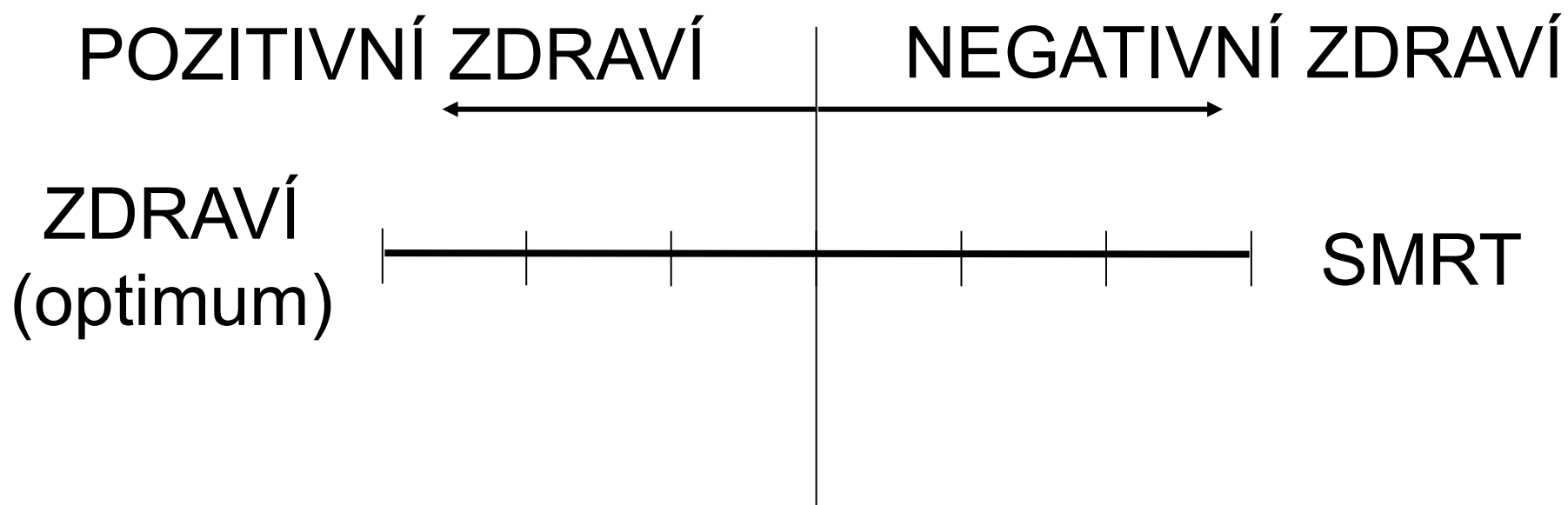
- Zdravý životní styl
- Genetický základ
- Péče o zdraví a zdravotnictví
- Životní prostředí (kulturní, ekonomické, sociální a další podmínky života lidí)

Co společně uděláme pro zlepšení zdraví lidí?

SPOLEČNÁ CESTA KE ZDRAVÍ:

- Společný zájem o zdraví
- Sdílená odpovědnost – posílení motivace a odpovědnosti občanů i institucí a organizací
- Tvůrčí partnerství respektující jak svébytnost jedince, tak význam lidské sounáležitosti

Zdraví jako kontinuum

- Medicína 19. a 20. století vytvořila postupně řadu modelů nemoci, které byly odrazem současného stavu a úrovně vědeckého poznání objektivního světa v daném čase.
- Názor, že „opravdová“ nemoc musí mít své fyziologické nebo somatické koreláty, přetrvává v povědomí některých laiků ale i lékařů dodnes.

Zdraví a společnost

- **úroveň zdraví je dána:**
 - prosperitou společnosti
 - ekonomickou
 - politickou
 - humanitní
- **determinována 3 faktory:**
 - individuálními vlastnostmi
 - společenskými činiteli
 - životním prostředím

Zdravotní stav

- vyjadřuje stav zdraví individua v daném čase
- **ovlivňující faktory:**
 - genetická výbava
 - rasa
 - pohlaví
 - věk a vývoj
 - duševně-tělesné vztahy
 - životní styl
 - prostředí
 - životní úroveň , ...

Zdravotní stav

- **determinanty:**

- způsob života
- životního a pracovního prostředí
- zdravotní péče
- genetický základ

Zdravý způsob života

- jsou činnosti zaměřené na porozumění:
 - zdravotního stavu,
 - udržení optimální zdraví,
 - prevence nemocí a úrazů,
 - dosažení maximálního fyzického a psychického potenciálu.
- chrání před chorobami a poskytuje možnost jejich včasného odhalení

NEMOC

- Je komplikovaný bio-psycho-sociální jev
- Lze ji pojímat z různých aspektů
- Pro většinu lidí je spojována s vnímání řadou nesnází, což vede k vyhledání pomoci

Nemoc neboli choroba či onemocnění

- je patologický stav těla nebo mysli
- je projevem změny funkcí buněk a v důsledku i morfologickým poškozením těchto buněk, tkání a orgánů

Nemoc

- Nemoc lze chápat jako kontradikci vůči zdraví = alternativní model. Nebo jen kontrárnost vůči zdraví; mezi oběma póly (ideální zdraví a těžký klinický průběh nemoci) je pak přechodné pásmo.

- Ukázka definice nemoci (Buchborn):

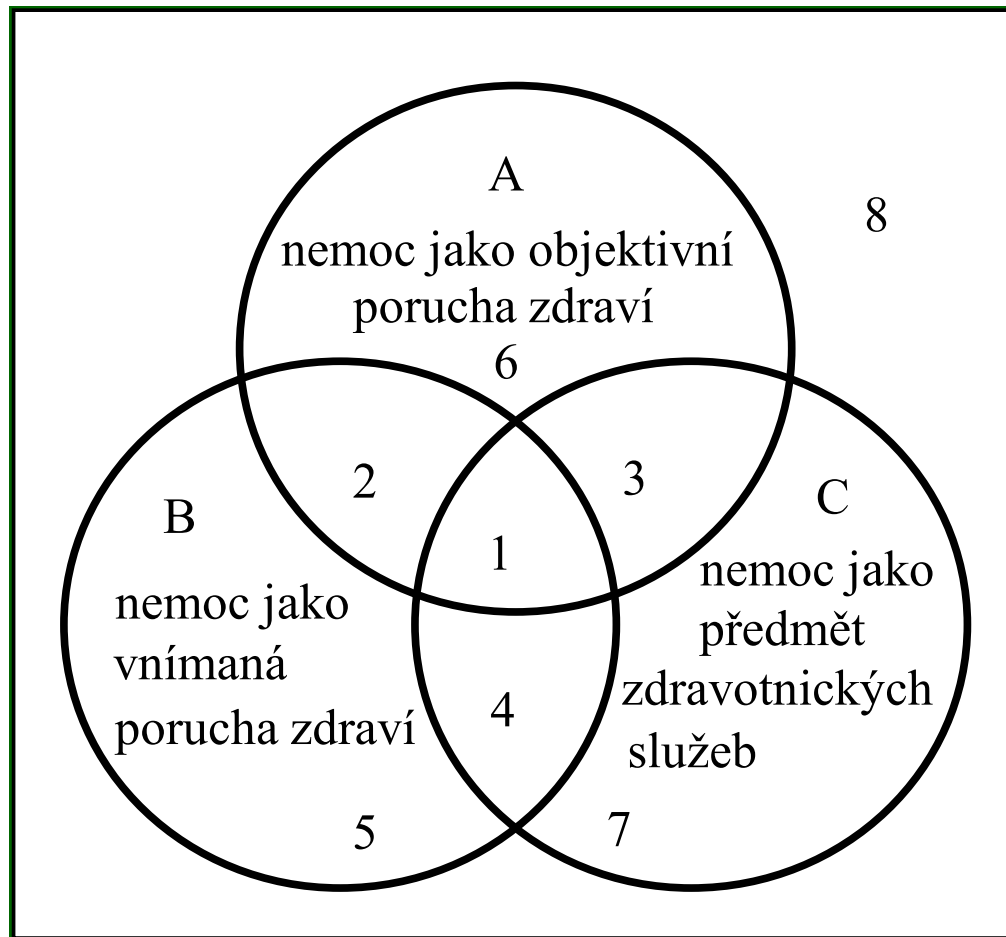
Nemoc je "necítění se dobře" v důsledku subjektivní případně objektivní tělesně duševní újmy, s nebo bez subjektivní, medicínské nebo sociální potřeby pomoci, v důsledku poruch v harmonické součinnosti jednotlivých funkčních součástí a subsystémů organismu

- *Subjektivně* se nemoc ("illness") pociťuje jako "být nemocný", tj. jako individuální zážitek poruchy "cítění se", jako "necítění se dobře", jako pocit churavosti, utrpení, ohrožení, strachu, starosti a bolesti, vratkosti a nevykonnosti, selhání a "jinakosti". Všechno dohromady ústí do sociální a medicínské potřeby.
- *Objektivně* rozpoznává lékař nemoc ("disease") podle příznaků porušené struktury a funkce, nezávisle na tom, jsou-li subjektivně vnímány i pacientem. Představy a koncepty lékaře i nemocného jsou v úzké spojitosti s dobovými sociálními a ekonomickými podmínkami a světonázorovými proměnami.
- **Pojem nemoci i zdraví je tak zároveň přírodním i kulturním fenoménem**

Definice

- Podle *normativní definice zdraví a nemoci* je nemocí pouze takový stav, který nemocnému jedinci způsobuje subjektivní potíže, tato definice ale z lékařského hlediska nepokrývá všechny nemoci
- *Funkcionalistická definice zdraví a nemoci* definuje některé funkce organismu jako správné a jiné už jako patologické, bez ohledu na to, jestli ty patologické způsobují nějaké subjektivní potíže.

NEMOC

**Nemoc jako objektivní porucha zdraví (A),
subjektivně vnímaná (B) i jako předmět činnosti
zdravotnictví (C)**

Obecný pohled

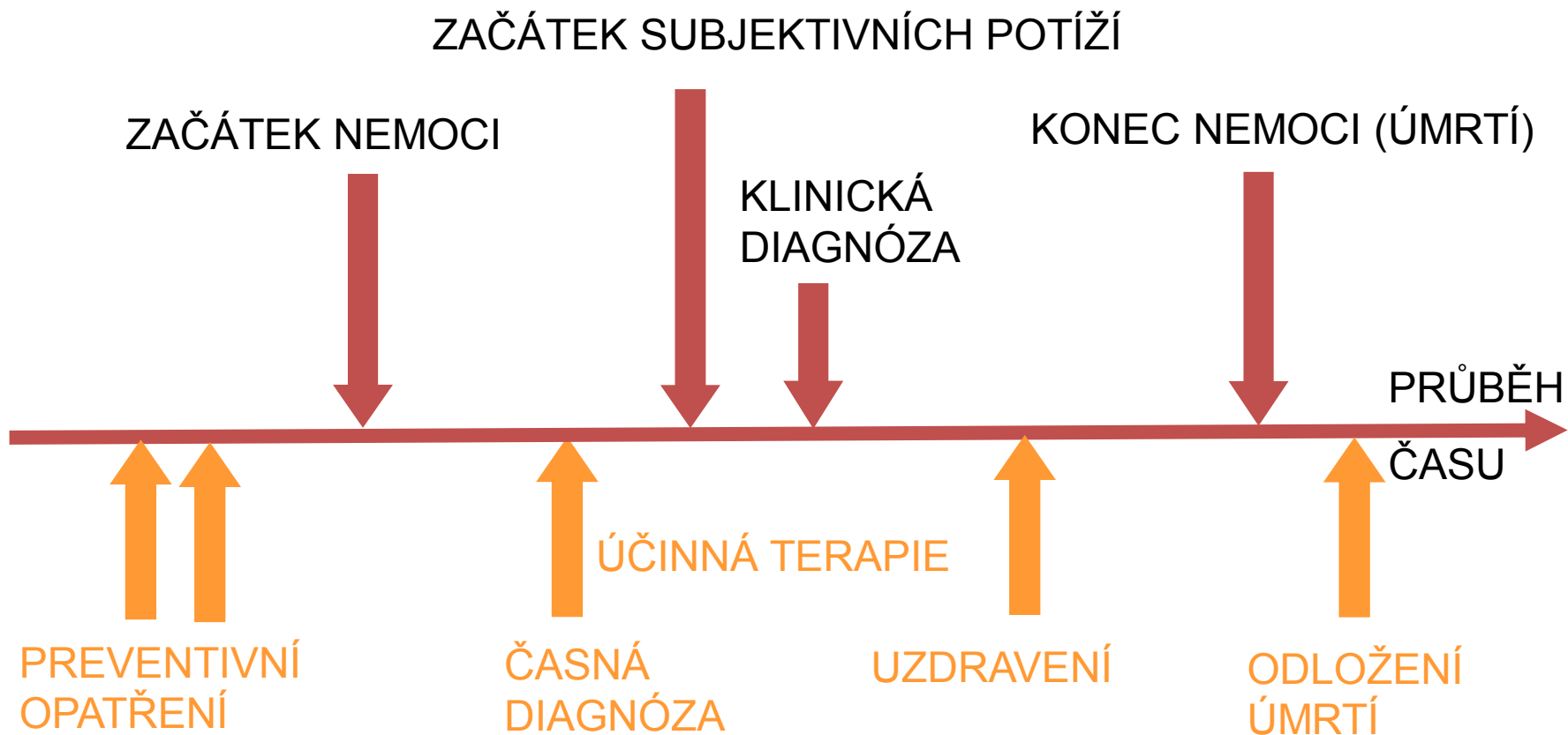
- Uvedené členění → cenné východisko dalších úvah v oblasti zdravotní péče
 - potřebné
 - požadované
 - poskytované zdravotnické služby
 - vypovídající hodnota zaznamenané nemocnosti

FENOMÉN LEDOVCE

NEMOC

JAKO DĚJ MAJÍCÍ ZAČÁTEK, PRŮBĚH A KONEC

Přirozená historie nemoci

- Průběh je mnohotvárný
- Existují obecné zákonitosti → základní představa o rozvoji
- Schéma přirozené historie nemoci

Časový průběh nemoci

Údobí:

- Prepatogeneze
- Časná patogeneze (latentní, inaparentní, asymptomatická, subklinická fáze nemoci)
- Různé následky nemoci

Čím může být ovlivněn průběh nemoci

- Psychickým stavem nemocného, jeho náladou, obavami, nadějí a vírou v uzdravení
- Znalostmi a neznalostmi o průběhu choroby
- Osobnostní charakteristikou, individuálními rysy N.
- Působením rodiny, školy a pracovištěm
- Předchozími zkušenostmi z hospitalizace, opakovaného onemocnění
- Věkem, pohlavím
- Mírou a dostupností informací, vzdělání
- Úrovní komunikace se zdravotníky
- Ovlivnění jinými pacienty
- Momentální situací

Stádia nemoci

- Klinicky
- Sociálně
- Subjektivně vnímaná pacientem

- V počátečních fázích se neprojevuje
- Později je zjistitelná vhodnými testy
- V dalších fázích zjistitelná vhodnými, běžnými vyšetřeními
- Postupné vnímání jako nemoc

Časový průběh jednotlivých nemocí

- **Akutní nemoc**

- proběhlá rychle končící smrtí nebo vyléčením
- infekční onemocnění

- **Chronická nemoc**

- přinášejí dlouhodobé nesnáze a vést k invaliditě
- postupně zhoršující
- s remisemi a recidivami
- nemoc s dlouhodobou latencí ukončena smrtí

Časový průběh jednotlivých nemocí

- Relativní zdraví
 - je dosaženo takového stavu, kdy organismus za stálých podmínek se jeví jako zdravý
 - porucha je kompenzovaná a nemocný se cítí dobře
- Progresivní průběh
 - stav nemocného se neustále zhoršuje
 - při postižení životně důležitých orgánů končí smrtí
- Subakutní, subchronický
 - označení průběhu který není jasně akutní nebo jasně chronický

Rozsah nemoci

- lokalizovaná (ohraničená na orgán, jeho část)
- generalizovaná (více orgánových systémů)

Příčiny nemocí

(= příčiny poškození buněk)

- **zevní**

- fyzikální
- chemické
- hypoxie
- biologické (mikrobiální)
- poruchy výživy
- psychogenní

- **vnitřní** (dispozice – náklonnost x rezistence – odolnost)

- genetické

- **kombinace**

- imunitní
- stárnutí organismu

Stádia nemoci

- Latentní
- Prodromální
- Manifestní
- Rekonvalescence
- Ukončení choroby
 - Vyléčení
 - Chronicita
 - Smrt

Různé typy průběhu nemocí

- Kompenzovaná - dobře léčená nemoc
- De/ne kompenzovaná - nesprávně léčená, nebo nekontrolovaná nemoc
- Remise - příznaky nemoci téměř vymizí
- Relaps - nemoc jež byla v klidovém stadiu se náhle objeví
- Recidiva - náhlé propuknutí nemoci bez příznaků a její opakování
- Exacerbace – zhoršení znovuvzplanutí nemoci

Příznaky nemoci

Symptom – příznak chorobného stavu

- zjišťují se za živa
- výrazné x nevýrazné
- nespecifické x specifické
- místní x celkové

Syndrom = souběh → syn- společně, -dromos běh

- soubor symptomů charakteristických pro určité onemocnění

Alopatický a nonalopatický přístup k léčbě onemocnění

- Alopatický – tradiční přístup:
 - Použití prostředků a způsobů charakteristických pro medicínu: chirurgické výkony, léky
 - Pouze v rukách lékaře – paternalistický postoj k pacientovi, jistota
 - Zisk farmakologickému i jiným odvětvím průmyslu
- Nonalopatický – alternativní postup u léčby nevypočítatelných příčin nemoci:
 - Změna myšlení lékaře, omezení manipulace lékaře s pacientem, tradiční léčba je jedním z možných druhů léčby, na léčbě se podílí i jiné nelékařské profese

Tradičně se rozlišují různé aspekty nemoci

- aspekt nemocného: churavost (aegritudo, illness)
- aspekt lékaře - objektivní nález: nemoc ve smyslu objektivní klasifikace (nosos, disease)
- aspekt sociálního okolí: stav nouze a potřeby nemocného ("role nemocného")
- v lékařské praxi souběh všech tří aspektů nemoci ("morbus")

Choroba

- je medicínský pojem
- je ji možno popsat jako poruchu tělesných a duševních funkcí vyústující do snížené výkonnosti či zkrácení délky života

Resumé

- Dobrá znalost historie nemoci→pomáhá v hodnocení účinnosti zdravotnických intervencí
- Historie pomáhá pochopit zákonitosti vývoje nemoci i zvážit zvládnutí
- Nutno zvážit řadu subjektivních i sociálních okolností, které jsou zdrojem větších nesnází než vlastní biologická podstata chorobného procesu

**ZDRAVÍ JE HODNOTOU
INDIVIDUÁLNÍ I SPOLEČENSKOU,
JE ZÁKLADNÍ LIDSKOU POTŘEBOU
A DŮLEŽITÝM PŘEDMĚTEM
LIDSKÉHO SNAŽENÍ.**

Pohled odborníků

- Odedávna bylo snahou seskupovat nemoci do kategorií
- Zda je možné na základě zjištěných charakteristik a podobností sdružovat nemoci do klinických jednotek a nebo je každé onemocnění jednotlivého člověka izolovanou epizodou (jevem) samým sobě
- Nozologie → nauka o nemocech

Lze říci, že nemoc

- Je pro většinu lidí náročná životní situace
- (vnímaná jako nepříjemná, obtížně zvládnutelná, či nezvládnutelná)
- Mění styl navyklého života a obvyklý denní stereotyp, omezuje v běžných zvyklostech
- Snižuje výkon
- Zabraňuje výkonu povolání
- Omezuje společenské kontakty
- Způsobuje změny v emocích (náladovost, plačtivost, mrzutost) a poruchy spánku. Intenzita nemusí odpovídat závažnosti příznaků.

... ale také nemoc může

- Být impulsem k nalezení klidu a vyrovnanosti
- Být důvodem ke snažení být lepší ke svému okolí
- vést člověka k citlivějšímu vnímání, toleranci a pokoře
- K bilancování dosavadního života, urovnání hodnotového žebříčku
- Zvolnění životního tempa, volba zdravého životního stylu, potlačení rizikového chování

Názvosloví

- Odborná terminologie k označení nejrozmanitějších nozologických jednotek, syndromů, patologických jevů, anomálií, odchleku od normy, reakcí organismu na poruchu homeostázy
- Aby došlo k vyrovnání mezinárodních jazykových rozdílů → standardní názvosloví

Klasifikace nemocí

- Je pevný systém
- V němž jsou nemoci seskupeny do tříd, skupin a poskupin
- Mezinárodní klasifikace nemocí, úrazů a příčin smrti
- V ČR je 10. revize (21 kapitol)

Seznam kapitol MKN - 10

- http://www.uzis.cz/system/files/mkn-abecedni-seznam_1-4-2014.pdf

